

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK VEDOUCÍHO PRÁCE

Téma práce : Problematika zaviněné nepřičetnosti
Autor : Veronika Živná
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
Oponent : JUDr. Rudolf Vokoun, CSc.
Rozsah práce: 133 stran vlastního textu, s přílohami 154 stran
Datum odevzdání práce: 19. 12. 2017

1. Charakteristika tématu:

Autorka si zvolila téma zaviněné nepřičetnosti, zahrnující problematiku tzv. Rauschdeliktu (opilství) a příbuzných konstelací (actio libera in causa). Otázka odpovědnosti pachatele, který si vyvolal nepřičetnost požitím návykové látky, patří ke klasickým a trvale aktuálním problémům trestního práva. Jde o téma, které je z hlediska moderního trestního práva esenciální, protože se na jedné straně týká principu výlučné odpovědnosti za zavinění (nullum crimen sine culpa) a na druhé straně otázek účelu trestu a kriminální prevence. Diplomní úkol klade na řešitele mimořádné nároky. Vyžaduje u posluchače značné intelektuální soustředění, logické myšlení, chápavost pro drobné významové nuance a dobrou schopnost pojmového zobecnění. Autorka nesmí odradit množství obtížně srozumitelných pramenů ani složitost vývoje, kterým se pozitivní úprava ubírala. Zpracování tématu předpokládá schopnost studovat i zahraniční trestněprávní literaturu. Pro studenty práv představují další úskalí i přesahy do oblasti forezních disciplín.

Diplomová práce na toto téma byla na PFUK opakovaně s úspěchem obhájena. Velmi kvalitní byla rigorosní práce absolventa Richtera, jehož konsultantem byl J. Říha. Dle mého soudu však předložená práce paní Veroniky Živné předčí minulé pokusy o zpracování tématu opilství, a to nejen svým značným rozsahem. Jde o práci, která náročné téma přibližuje v celé jeho komplexitě, zároveň však přehledně a srozumitelně. Autorka se oboru trestního práva věnovala v průběhu celého magisterského programu s velkou pilí a nadšením..

2. Ke struktuře a obsahu práce

Na předložené práci zaujme již velmi zralá metodologie. Na počátku je vymezeno jádro zkoumaného problému, autorka rozebírá jednotlivá teoretická řešení a představuje historické úpravy, které platily na území ČR. Postupuje logicky od otázek obecných k otázkám zvláštním, včetně aspektů procesních a kriminologických. Autorka velmi ukázněně provádí výklad od původních premis k novým hodnocením, tvrzením a závěrům na základě poznatků, které z literatury načerpala. Důsledně využívá rozkladové metody k detailnímu seznámení čtenáře se zkoumaným problémem. Hojně užívá metody komparace a specifikace, kdy např. přibližuje situaci v německy mluvících zemích, ve Španělsku a v Rusku. Tyto úpravy jsou zvoleny velmi příhodně, neboť obsahují řešení v zásadě protikladná. Práce má vysokou úroveň, pokud jde o právně historické poznatky, které autorka s mimořádným zaujetím nastudovala.

Autorka si všímá často přehlížených kodexů osvícenských, kde již byla otázka opilství relativně podrobně řešena. Poukazuje na pojmy klasické trestněprávní nauky jako byla např. tzv. ebrietas involuntaria. Vysvětluje složitou taxonomii trestního zákona z roku 1852 (pojem „opilství zastaralého“ atp.) v porovnání s pozdějším vývojem. Opomenuty nejsou ani prvorepublikové osnovy. Největším přínosem je však výklad autorky o vývoji úpravy od účinnosti trestního zákona z roku 1950 až do současnosti. Autorka si důsledně všímá drobných i zásadních významových posunů v pojmosloví („opilství“, „omamný prostředek“, „návyková látka“). Autorce se však v prvé řadě daří přiblížit zásadní posun od plné odpovědnosti zaviněně nepřičetného k nynější koncepci opilství. Poukazuje na úskalí tzv. klouzavé trestní sazby a reflektuje přístupy praxe.

Velkou intelektuální výzvu představují jednotlivé teorie, jež se snaží vysvětlit otázku zavinění k nepřičetnosti a k tzv. kvazideliktu. Je zejména velmi obtížné přiměřeným způsobem zpracovat tuto složitou materii v diplomové práci na základě znalostí, jimiž může disponovat posluchač magisterského studia. Diplomantka Živná v této náročné zkoušce obstála. Přestavuje postupně jednotlivé teoretické přístupy, zejména vysvětluje rozdíly mezi tzv. abstraktně ohrožovací a konkrétně ohrožovací teorií. Autorka na konkrétních případech z praxe velmi názorně ilustruje jejich slabiny i přednosti. Zastánci abstraktní teorie se spokojí s potrestáním pachatele za pouhé zaviněné uvedení do stavu nepřičetnosti, přičemž objektivní podmínka trestní odpovědnosti spočívá ve spáchání kvazideliktu. Dle abstraktní teorie je třeba i v případech velmi závažných kvazideliktů setrvat u trestání samotného zaviněného uvedení se do nepřičetnosti a neohlížet se na závažnost kvazideliktu. Příkladem, kdy tato teorie selhává, jsou kauzy chronických toxikomanů, kteří si aplikovali drogu, přestože věděli, jaký bude účinek na jejich vnímání a chování a v takto navozené nepřičetnosti např. jiného usmrtili nebo těžce zranili.

Konkrétně ohrožovací teorie oproti tomu považuje za nutné zkoumat povědomí pachatele o jeho tendenci páchat ve stavu nepřičetnosti výtržnosti. Diplomantka upozorňuje na to, že povědomí o možnosti spáchat kvazidelikt v nepřičetnosti je problematické dovodit u většiny pachatelů, u nichž bylo opilství pouhým excesem. Obvykle jediným důkazem o sklonech k páchání podobné trestné činnosti totiž mohou být předchozí odsouzení či trestní stíhání. Autorka preferuje spíše tzv. zprostředkující teorii, podle níž měl pachatel předpokládat, že stav nepřičetnosti je natolik nevypočitatelný, že se může dopustit i náhodné výtržnosti. Tato teorie předpokládá u každého obecné povědomí o možnosti spáchání kvazideliktu ve stavu nepřičetnosti. Zabývá se však i výjimkami z takového předpokladu – např. u mladistvých bez jakýchkoli zkušeností s alkoholem či návykovými látkami. Autorka zmiňuje i další teorie dnes již neaktuální, které však mají historický význam z hlediska vývoje trestněprávní vědy.

Autorka mimo jiné zkoumá otázku, zda je kvazidelikt součástí skutkové podstaty trestného činu. V kladném případě se uplatní zásada nullum crimen sine culpa a musíme hledat vztah pachatele ke kvazideliktu. Konkrétně ohrožovací teorie odvozuje tento vztah z předchozí zkušenosti pachatele, zatímco zprostředkující teorie vychází z obecného povědomí o nebezpečnosti stavů vyvolaných požíváním návykových látek. Autorka vhodně zdůrazňuje, že pojem opilství se nevztahuje na pouhou podnapilost, ale na nepřičetnost. Pachatele by mohla vyvinít důsledná opatření, jež by zajišťovala, že v nepřičetnosti nic neprovede, která by jen nešťastnou nepředvídatelnou náhodou – per infortuniam- selhala.

Autorka upozorňuje na závažné problémy, které u nás vyplývají z koncepce tzv. klouzavé trestní sazby. O míře trestnosti opilství a jeho kategorizaci jako přečinu nebo zločinu rozhoduje závažnost kvazideliktu. Odtud se odvíjí dalekosáhlé důsledky jak v oblasti ukládání trestů, tak i v oblasti procesní (např. použitelnost různých druhů alternativních trestů, příslušnost krajského soudu v prvním stupni, použití odklonů, otázky nutné obhajoby atd.).

Kromě základních teoretických koncepcí předkládaná práce nabízí zamyšlení nad celou škálou zajímavých dílčích otázek, které se objevily v aplikační praxi nebo byly diskutovány naukou.

K těmto mnohdy již po generace tradovaným problémům patří možnost návodu či pomoci k opilství. Jinou otázkou je např. odpovědnost pachatele za to, že si ponechá výtěžek kvazideliktu, který měl ráz obohacovacího trestného činu. Poukazováno je na četné aplikační problémy- např. rozlišení, zda by kvazidelikt měl znaky vraždy prosté nebo premeditované; zda je možné spáchat v rámci opilství čin jinak trestný, který má znaky infanticidia dle § 142 TZ.

Autorka hodnotí platnou právní úpravu a porovnává ji s úpravami historickými a zahraničními. Má za to, že je v naší úpravě dle § 360 odst. 1 TZ stanovena příliš vysoká sankce a je dána příliš vysoká vázanost míry trestnosti na kvazidelikt. Upozorňuje na mnohem mírnější trestní sazby v německy mluvících zemích, odkud byla koncepce Rauschdeliktu převzata (bývá zde dána horní hranice trestní sazby do 5 let). Autorka navrhuje upravit pojem „návyková látka“ a přesunout definice actio libera systematicky do obecné části trestního zákona. Svá tvrzení a návrhy de lege ferenda autorka dokládá zkušenostmi z aplikační praxe, ze zahraničí (včetně Slovenska) a využívá i dostupných statistických dat o trestném činu opilství a jeho pachatelích.

3. Formální náležitosti práce

- *Autorka metodologicky správně pracuje s poznámkovým aparátem a citacemi (včetně citací právních předpisů a pramenů uveřejněných v síti internet). Pokud jde o rozsah použité literatury, autorka s velkou pečlivostí vyhledala prakticky všechny relevantní prameny publikované v češtině. Prokázala schopnost zasadit poznatky z těchto dílčích pramenů do souvislostí s obecnějšími znalostmi, jež si osvojila studiem komentářů a učebnic. Náležitě je třeba vyzdvihnout schopnost diplomantky dohledat velké množství soudních rozhodnutí, která se zvoleného tématu týkají. Využívá dále policejních a justičních statistik, na jejichž základě vytvořila několik velmi ilustrativních grafů a tabulek. Jazyková a stylistická úroveň práce je velmi dobrá.*

4. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě: *Navrhuji, aby si diplomantka pro ústní obhajobu zvolila některý z následujících úkolů*

- a) vysvětlit pojem tzv. vlastnoručního deliktu
- b) vysvětlit vztah trestného činu opilství a ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 TZ
- c) porovnat českou a slovenskou právní úpravu, pokud jde o zaviněnou nepřičetnost
- d) vyřešit následující aplikační příklad: Pokrývač na střeše začal konzumovat alkohol- opil se tak silně, že bezvládný spadl se střechy a pádem svého těla těžce zranil dvě osoby. Posuďte.

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě: Doporučuji k obhajobě.

7. Navržený klasifikační stupeň: 1 (výborně)

8. Doporučení pro rigorózní řízení:

*Diplomová práce paní Veroniky Živné je vysoce nadprůměrná rozsahem poznatků, hloubkou provedené analýzy, úrovní právní argumentace, včetně zvládnutí explanačních a interpretačních postupů, které nacházíme spíše v dílech zralejších právních vědců než v kvalifikačních pracích studentů. Autorka projevuje setrvalý zájem o trestní právo a kriminální vědy. Vzhledem ke kvalitám předložené práce doporučuji, aby byla v případě úspěšné obhajoby diplomová práce „Problematika zaviněné přičetnosti“ **uznána jako práce rigorózní.***

V Praze dne 2. ledna 2018

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
vedoucí diplomové práce